

KADINLARA KARŞI HER BİÇİMİYLE AYRIMCILIĞIN ORTADAN KALDIRILMASI SÖZLEŞMESİ

(BM Genel Kurulunun 18/12/1979 tarih ve 34/180 sayılı kararıyla kabul edilmiş ve 03/09/1981 tarihinde yürürlüğe girmiştir)¹

¹ “Kadınlara Karşı Her Biçimiyle Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi” (“KKAOKS”) (“*Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women*”), Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun 18/12/1979 tarih ve 34/180 sayılı kararıyla kabul edilerek imza, onay ve katılma açılmış ve (md.27/I) hükmü uyarınca 03/09/1981 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Türkiye bu Sözleşmeye “katılma” işlemi yapmak suretiyle taraf olmuştur. Türkiye bu amaçla, 11/06/1985 tarih ve 3232 sayılı “Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesine Katılmanın Uygun Bulduğuna Dair Kanun”u çıkartmıştır, (RG, 25/06/1985, s.18792). Bu işlemin ardından Bakanlar Kurulunun 24/07/1985 tarih ve 85/9722 sayılı olup bu Sözleşmeye “katılmamızın onaylanması... Bakanlar Kurulunca 24/07/1985 tarihinde kararlaştırılmıştır” ve bu Karara ekli olarak Sözleşmenin resmi Türkçe çevirisi ve İngilizce orijinal metni yayınlanmıştır, (RG, 14/10/1985, s.18898). Türkiye 20/12/1985 tarihinde katılma belgesini depo etmiş ve Sözleşme Türkiye bakımından 19/01/1986 tarihinden itibaren yürürlük kazanmıştır. Türkiye’nin bu Sözleşmeye katılırken koyduğu “Çekince” ve “Beyan” ile bilahare bazı hükümlerdeki çekincesini “geri çekme” işlemleri ve metinleri aşağıda Sözleşme metninin sonunda verilmiştir.

İşaret edelim ki, Türkçe resmi çeviride bu Sözleşmenin başlığı içinde yer verilen “Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi” şeklindeki ifade hatalıdır. Zira, orijinal metinde kullanılan sözcük “*Elimination*” yani “Ortadan Kaldırılması” şeklinde olup, “*Prevention*” yani “Önlenmesi” değildir. Bu, önemli bir terminolojik farklılıktır.

“KKAOKS”nin tarafımızdan yapılmış Türkçe çevirisi daha önceki çeşitli derlemelerimizde yayımlanmıştı. Bunların kronolojik olarak en yakın tarihli ikisine işaret ediyoruz: Gözden geçirilmiş, dipnotları ve açıklamalar eklenmiş Türkçe çevirisi ve ayrıca İngilizce orijinal metni için bkz., Mehmet Semih Gemalmaz, **İnsan Hakları Belgeleri/Human Rights Instruments/Cilt V**, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2004, sf.25-63 (Türkçe), sf.453-470 (İngilizce). (Bu derleme bundan böyle, “**İnsan Hakları Belgeleri/Human Rights Instruments/Cilt V/2004**” olarak anılacaktır). Daha yakın tarihli olarak bkz., Mehmet Semih Gemalmaz, **Ulusalüstü İnsan Hakları Usul Hukuku**

Bu Sözleşmeye Taraf Devletler,

Birleşmiş Milletler Şartının, temel insan haklarına, kişi olarak bireyin onuruna ve değerine ve erkeklerin ve kadınların haklar bakımından eşitliğine olan inancı yeniden teyit ettiğini kaydederek,

Evrensel İnsan Hakları Bildirisinin², ayrımcılığın kabul edilmezliği ilkesini teyit ettiğini ve bütün insanların özgür ve onur/(haysiyet) ve haklar bakımından eşit doğduğunu ve herkesin, cinsiyete dayalı farklılık dahil olmak üzere, hiçbir türde farklılık gözetilmeksizin bu Bildiride düzenlenen bütün haklara ve özgürlüklere sahip olduklarını ilan ettiğini kaydederek,

Uluslararası Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi ile Uluslararası Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesine³ Taraf Devletlerin,

Mevzuatı: 1. Kitap (Açıklamalı – Karşılaştırmalı) Birleşmiş Milletler Belgeleri, Legal Yayıncılık, İstanbul, Mart 2006, sf.299-314. (Bu derleme bundan böyle, “**Usul Hukuku Mevzuatı/1. Kitap/2006**” olarak anılacaktır).

“**KKAOKS**” hakkında bilgi için bkz., Mehmet Semih Gemalmaz, **Ulusalüstü İnsan Hakları Hukukunun Genel Teorisine Giriş**, Legal Yayıncılık, İstanbul, Ekim 2007 (Genişletilmiş 6. Baskı), sf.548-577.

² “**KKAOKS**” Başlangıç bölümünün ikinci paragrafında göndermesi yapılan “**Evrensel İnsan Hakları Bildirisi**” (“**EİHB**”) (“*Universal Declaration of Human Rights*”), BM Genel Kurulunun 10/12/1948 tarih ve 217 A (III) sayılı kararıyla kabul ve ilan edilmiştir “**EİHB**”nin tarafımızdan yapılan Türkçe çevirisine bu derlemede yer verilmiştir.

³ “**KKAOKS**” Başlangıç bölümünün üçüncü paragrafında geçen “*International Covenants on Human Rights*” ibaresi, BM “**MSHS**” (“*International Covenant on Civil and Political Rights*”) ile “**ESKHS**”nin (“*International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights*”) her ikisini birden kastettiğinden, anlaşılmasını kolaylaştırmak amacıyla “Uluslararası Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi ile Uluslararası Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi” şeklinde çevirdik. Her iki Sözleşmenin başlığındaki terimin “*Convention*” değil, “*Covenant*” olduğuna dikkati çekelim. Uluslararası İnsan Hakları Hukuku doktrininde de “*International Covenants on Human Rights*” ibaresi bu iki sözleşmeyi belirtmek üzere kullanılmaktadır. Başka deyişle, bu terimlerle anlatılmak istenen, genel olarak, BM’nin insan haklarına ilişkin sözleşmeleri değil ve fakat spesifik olarak belirttiğimiz iki sözleşmedir.

erkeklerle ve kadınlara ekonomik, sosyal, kültürel, medeni ve siyasal hakların tümünden yararlanmada eşit hakları olmasını temin etmek yükümlülüğü altında bulduklarını kaydederek,

Birleşmiş Milletler ve (onun) uzmanlık kuruluşları himayesi altında hazırlanmış uluslararası sözleşmelerin⁴, erkeklerin ve kadınların haklarda eşitliğini geliştirdiğini göz önünde bulundurarak,

Keza, Birleşmiş Milletler ve (onun) uzmanlık kuruluşları tarafından kabul edilen (ve) erkeklerin ve kadınların haklarda eşitliğini geliştiren kararlarını, bildirimlerini ve tavsiye kararlarını da kaydederek,

Ancak, bu gibi çeşitli belgelere rağmen, kadınlara karşı yaygın biçimde ayrımcılığın var olmaya devam etmesinden endişe duyarak,

Dolayısıyla bu terimlerin doğru anlaşılmasını sağlamak için, hiç olmazsa, burada verdiğimiz şekilde bir açıklama getirilmesi yahut da çevirinin anılan Sözleşmelerin tam adlarının verilmesi yoluyla yapılması zorunlu gözükmektedir. Oysa bu terimin geçtiği hem bu Sözleşmenin hem de diğer sözleşmelerin ve Bildirilerin gerek resmi gerekse serbest Türkçe çevirilerinde bu unsura açıklık getirilmediği için, yapılan çeviriler yanlış anlamaya yol açabilmektedir. Örnek olsun, anılan ibare, bu “**KKAOKS**”nin Türkçe resmi çevirisinde “İnsan Hakları Sözleşmelerine” şeklinde çevrilmiştir. Ekleyelim ki, anılan ibare, sadece bu Sözleşmede değil, başka belgelerde de karşımıza çıkmaktadır. Örnek olsun, 07/11/1967 tarihli “**Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Bildirisi**”nin Başlangıç bölümü paragraf 4’te; 06/10/1999 tarihli “**Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesinin Seçmeli Protokolü**”nün Başlangıç bölümü paragraf 3’te; 18/12/1992 tarihli “**Ulusal ya da Etnik, Dinsel ve Dilsel Azınlıklara Mensup Kişilerin Hakları Bildirisi**”nin Başlangıç bölümünün 8. paragrafında, 20/11/1989 tarihli “**Çocuk Hakları Sözleşmesi**”nin Başlangıç bölümünün paragraf 3’te de aynı terimler geçmektedir. Örneklenen bu belgelerin Türkçe çevirilerinde yine anlamı doğru ifade etmeyen çevirilerin yapıldığı ve bizim burada yaptığımızın benzeri terime netlik kazandıracak açıklama da getirilmediği görülmektedir. Değişik belgelerde tekrarlanan hatalı çeviriler, orijinal metinde geçen “*International Covenants on Human Rights*” ibaresinin, gerçekte hangi belgelere karşılık geldiği hakkında bilgi sahibi olunmadığının ve mevcut çevirilerin bu açıdan hatalı olduğunun açık göstergesidir.

⁴ “**KKAOKS**” Başlangıç bölümünün dördüncü paragrafında geçen “uluslararası sözleşmelerin” (“*international conventions*”) ibaresine dikkati çekelim. Böylelikle, üstteki dipnotta “*International Covenants on Human Rights*” ibaresine ilişkin olarak verdiğimiz açıklama daha net hale gelecektir.

Kadınlara karşı ayrımcılığın, haklarda eşitlik ve insan onuruna saygı ilkelerini ihlal ettiğini; kadınların erkeklerle eşit şartlarda, ülkelerinin siyasal, sosyal, ekonomik ve kültürel yaşamına katılmalarının bir engeli olduğunu; toplumun ve ailenin refah düzeyinin yükselmesine engel teşkil ettiğini ve kadınların, ülkelere ve insanlığa hizmet etme potansiyellerinin tam olarak gelişmesini daha güç hale getirdiğini yeniden hatırlatarak,

Yoksulluk hallerinde kadınların, yiyecek, sağlık, eğitim, öğretim ve iş bulma ile diğer ihtiyaçlarının karşılanması bakımından en az imkana sahip olmalarından endişe duyarak,

Hakkaniyet ve adalete dayanan yeni uluslararası ekonomik düzenin, erkekler ve kadınlar arasındaki eşitliğin geliştirilmesine yönelik olarak kayda değer ölçüde katkıda bulunacağına kanaat getirerek,

Apartheid'in, her biçimiyle ırkçılığın, ırksal ayrımcılığın, sömürgeciliğin, yeni sömürgeciliğin, saldırganlığın, yabancı işgalinin ve tahakkümünün ve Devletlerin içişlerine müdahale etmenin ortadan kaldırılmasının, erkeklerin ve kadınların haklardan tam olarak yararlanmaları için zorunlu olduğunu vurgulayarak,

Uluslararası barış ve güvenliğin kuvvetlendirilmesinin; uluslararası gerilimlerin yumuşatılmasının; sosyal ve ekonomik sistemleri ne olursa olsun Devletlerin tümü arasında karşılıklı işbirliğinin; genel ve tam silahsızlanmanın; özellikle sıkı ve etkili bir uluslararası denetim altında nükleer silahsızlanmanın; ülkeler arasındaki ilişkilerde adalet, eşitlik ve karşılıklı yarar ilkelerinin teyit edilmesinin ve yabancı ve sömürge tahakkümü ve yabancı işgali altındaki halkların kendi kaderini tayin ve bağımsızlık hakkının gerçekleştirilmesinin ve yanı sıra, ulusal egemenliğe ve ülke/(toprak) bütünlüğüne saygı gösterilmesinin, sosyal gelişme ve kalkınmayı ilerleteceğini ve bunun sonucu olarak erkekler ve kadınlar arasında tam bir eşitliğe ulaşılmasına katkıda bulunacağını teyit ederek,

Bir ülkenin tam ve eksiksiz olarak gelişmesinin/(kalkınmasının), dünyada refahın ve barışın gerçekleşmesinin, kadınların her alanda, erkekler ile eşit şartlar altında, azami derecede katılımını gerektirdiğine kanaat getirerek,

Kadınların ailenin refahına ve toplumun gelişmesine yaptıkları büyük katkının henüz tam olarak kabul edilmemiş olduğunu, anneliğin sosyal

açından önemini ve ebeveynlerin her ikisinin birden aile içindeki ve çocukların büyütülmesindeki rolünü akılda tutarak, ve kadınların nesillerin devamındaki/(doğurganlık) rolünün ayrımcılığın bir temeli olmaması gerektiğinin ve fakat çocukların büyütülmesinin, sorumluluğun erkekler ve kadınlar arasında ve bir bütün olarak toplum tarafından bir paylaşımını gerektirdiğinin ayırında olarak,

Erkekler ve kadınlar arasında tam bir eşitliğin gerçekleşmesi için, erkeklerin yanı sıra kadınların da toplum ve aile içindeki geleneksel rollerinde bir değişikliğe ihtiyaç bulunduğunun ayırında olarak,

Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Bildirisinde⁵ düzenlenen ilkeleri uygulamaya ve, bu amaçla, her biçimiyle bu türden ayrımcılığın ve bunun tezahürlerinin ortadan kaldırılması için gerekli önlemleri almaya kararlı olarak,

Aşağıdaki hükümler üzerinde anlaşmışlardır:

BÖLÜM I

Madde 1

Bu Sözleşmenin amaçları bakımından “kadınlara karşı ayrımcılık” terimi, kadınların medeni durumları her ne olursa olsun, siyasal, ekonomik, sosyal, kültürel, medeni ya da herhangi bir başka alandaki insan haklarının ve temel özgürlüklerin, erkekler ve kadınlar arasında eşitlik temelinde olarak, kadınlara tanınmasını, kadınlar tarafından bunlardan yararlanılmasını ya da kullanılmasını zayıflatma/(azaltma) yahut hükümsüz kılma etkisini doğuran ya da bu amaca yönelik,

⁵ “**KKAOKS**”nin Başlangıç bölümünün on beşinci paragrafında göndermesi yapılan “**Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Bildirisi**” (“**KKAOKB**”) (“*Declaration on the Elimination of Discrimination against Women*”) BM Genel Kurulunun 07/11/1967 tarih ve 2263 (XXII) sayılı kararıyla kabul ve ilan edilmiştir. “**KKAOKB**”nin Türkçe çevirisine bu derleme içinde yer verilmiştir.

cinsiyete dayalı herhangi bir farklılık gözetme, dışlama ya da kısıtlama anlamına gelecektir.⁶

Madde 2

Taraf Devletler, kadınlara karşı ayrımcılığın her biçimini/(türünü) kınarlar; uygun bütün araçları/(yolları) kullanmak suretiyle ve gecikmeksizin kadınlara karşı ayrımcılığın ortadan kaldırılması politikası takip etmeyi kabul ederler ve, bu amaçla, aşağıdaki hususları taahhüt ederler:

- (a) Erkeklerin ve kadınların eşitliği ilkesini kendi ulusal anayasalarına ya da diğer ilgili mevzuata, henüz dahil etmemişler ise, yerleştirmeyi ve yasayla ve diğer uygun yollarla, bu ilkenin uygulamada gerçekleşmesini temin etmeyi;
- (b) Kadınlara karşı her türlü ayrımcılığı yasaklayan gerekli/(uygun) yasal ve diğer önlemleri, gerekli olduğu takdirde yaptırımlar dahil olmak üzere, almayı;
- (c) Kadınların haklarının erkeklerle eşit olarak yasal korunmasını tesis etmeyi ve yetkili ulusal yargı yerleri ve diğer kamu kurumları aracılığıyla, herhangi bir ayrımcı eylem/(tasarrufa) karşı kadınların etkili biçimde korunmasını temin etmeyi;
- (d) Kadınlara karşı ayrımcı nitelikte herhangi bir eylemden/(tasarruftan) ya da uygulamadan kaçınmayı ve kamu

⁶ “**KKAOKS**” (md.1)’deki kadınlara karşı ayrımcılık” tanımını karşılaştırınız, Afrika Birliği Meclisi tarafından 11/07/2003 tarihinde kabul edilen ve 25/11/2005 tarihinde yürürlüğe giren “**Afrika İnsan ve Halkların Hakları Şartının, Afrika’da Kadınların Hakları Protokolü**” (“**Afrika Kadın Protokolü**”) (“*Protocol to the African Charter on Human and Peoples’ Rights on the Rights of Women in Africa*”) (md.1/f) hükmü: “**f**” “Kadınlara karşı ayrımcılık” ifadesi, cinsiyete dayanan ve amacı ya da etkileri, yaşamın her alanında insan haklarının ve temel özgürlüklerin, medeni durumlarına bakılmaksızın, kadınlar tarafından kullanılmasını, bunlardan yararlanılmasını yahut bunların tanınmasını zedelemek ya da tahrip etmek olan herhangi bir farklılık gözetme (“*distinction*”), dışlama (“*exclusion*”) ya da kayıtlama/(sınırlama) yahut herhangi bir farklı/(farklılaştırıcı) muamele (“*differential treatment*”) anlamına gelir.” 11/07/2003 tarihli “**Afrika Kadın Protokolü**”nün tarafımızdan yapılan Türkçe çevirisine bu derlemenin bölgesel sistemlere ilişkin Birinci Cildinde yer verilmiştir.

makamlarının ve kurumlarının bu yükümlülüğe uygun olarak tasarruflarda bulunmalarını temin etmeyi;

(e) Herhangi bir kişi, örgüt ya da kuruluş/(işletme) tarafından kadınlara karşı ayrımcılığı/(ayrımcılık yapılmasını) ortadan kaldırmak üzere gerekli/(uygun) bütün önlemleri almayı;

(f) Kadınlara karşı ayrımcılık teşkil eden mevcut yasaları, düzenlemeleri, gelenekleri ve uygulamaları değiştirmek ya da kaldırmak/(ilga etmek) üzere, mevzuat dahil, gerekli/(uygun) bütün önlemleri almayı;

(g) Kadınlara karşı ayrımcılık teşkil eden bütün ulusal ceza hükümlerini kaldırmayı.

Madde 3

Taraf Devletler, kadınların tam olarak gelişmesini ve ilerlemesini temin etmek için, özellikle siyasal, sosyal, ekonomik ve kültürel alanlarda olmak üzere bütün alanlarda, insan haklarının ve temel özgürlüklerin erkeklerle eşitlik temelinde kullanılmasını ve bunlardan yararlanılmasını kadınlar bakımından güvence altına almak amacıyla, mevzuat dahil uygun/(gerekli) bütün önlemleri alacaklardır.

Madde 4

1. Erkekler ve kadınlar arasındaki eşitliğin gerçekleşmesini fiili olarak/(*de facto*) hızlandırmak amacıyla Taraf Devletlerce geçici özel önlemler alınması, bu Sözleşmede tanımlanan şekliyle ayrımcılık olarak mütalaa edilmeyecektir; ancak, bunlar hiçbir şekilde eşitliksizci ya da ayrı/(farklı) standartların sürdürülmesi/(muhafazası) şeklinde bir sonucu doğurmayacaktır; fırsat ve muamele eşitliği hedefleri gerçekleştirildiği zaman bu önlemlere son verilecektir.

2. Anneliğin korunması amacıyla, bu Sözleşmede yer verilen önlemler de dahil olmak üzere, Taraf Devletlerce özel önlemler alınması, ayrımcı olarak mütalaa edilmeyecektir.⁷

⁷ “**KKAOKS**” (md.4/1)’deki “geçici özel önlemler (“*temporary special measures*”)” ve (md.4/2)’deki “özel önlemler (“*special measures*”)” hükümlerini karşılaştırınız, BM’nin 21/12/1965 tarihli “**IAOKS**” (md.1/4)’teki “özel önlemler” ve (md.4)’te yer verilen “ivedi/(acil) ve pozitif önlemler

Madde 5

Taraf Devletler, (aşağıdaki) gerekli/(uygun) bütün önlemleri alacaklardır:

(a) Cinsiyetlerden birinin diğerinden aşağı ya da üstün olduğu düşüncesine yahut erkekler ve kadınlar bakımından klişeleşmiş/(stereotip) rollere dayanan önyargıların ve geleneksel ve diğer bütün uygulamaların ortadan kaldırılmasını gerçekleştirmek amacıyla, erkeklerin ve kadınların sosyal ve kültürel davranış tarzlarını/(alışkanlıklarını) değiştirmek;⁸

(b) Aile eğitimin, bir sosyal işlev olarak anneliğe ilişkin doğru bir anlayışı ve çocukların menfaatinin her halükarda en başta/(önce) gözetilmesi gerektiği şeklinde kavranarak, çocuklarının yetiştirilmesinde ve gelişiminde erkeklerin ve kadınların ortak sorumluluğunun tanınmasını içermesini temin etmek.

Madde 6

Taraf Devletler, her biçimiyle kadın ticaretinin ve kadınların fahişe olarak sömürülmesinin bastırılması için, mevzuat (çıkartılması) dahil olmak üzere, gerekli/(uygun) bütün önlemleri alacaklardır.⁹

almayı/("to adopt immediate and positive measures")" hükümleri. Ayrıca aynı bağlamda bkz., UNESCO'nun 27/11/1978 tarihli "**İrk ve Irksal Önyargılar Hakkında Bildiri**" (md.9/2) hükmü. Bölgesel düzlemde bkz., Avrupa Konseyi'nin 05/11/1992 tarihli "**Bölgesel yahut Azınlık Dilleri Avrupa Şartı**" (md.7/2)'nin ikinci cümlesi. Bu dipnotta anılan bütün belgelerin tarafımızdan yapılan Türkçe çevirilerine bu derlemede yer verilmiştir.

⁸ "KKAOKS" (md.5/a) hükmünü karşılaştırınız, "KKAOKB", (md.3). Aynı hükmü ayrıca karşılaştırınız, BM Genel Kurulunun 20/12/1993 tarih ve 44/104 sayılı kararıyla ilan edilen "**Kadınlara Karşı Şiddetin Ortadan Kaldırılması Bildirisi**" ("KKŞOKB") ("*Declaration on the Elimination of Violence against Women*") (md.4/j) hükmü. "KKŞOKB"nin tarafımızdan yapılan Türkçe çevirisine bu derleme içinde yer verilmiştir. Ayrıca bkz., "**Afrika Kadın Protokolü**" (md.2/2) hükmü.

⁹ "KKAOKS" (md.6) hükmü bağlamında karşılaştırınız, 02/12/1949 tarihli "**İnsan Ticaretinin ve Başkalarının Fahişe Olarak Sömürülmesinin**

BÖLÜM II

Madde 7

Taraf Devletler, ülkenin siyasi ve kamusal yaşamında kadınlara karşı ayrımcılığın ortadan kaldırılması için gerekli/(uygun) bütün önlemleri alacaklar ve, özellikle, (aşağıdaki) hakları, erkeklerle eşit şartlar altında olarak, kadınlara temin edeceklerdir:

(a) Bütün seçimlerde ve halk oylamalarında/(referanslarda) oy kullanma ve halk tarafından seçilen bütün kuruluşlara seçilme yeterliği hakkı;¹⁰

(b) Hükümet politikasının formüle edilmesine/(hazırlanmasına) ve bunların uygulanmasına katılma ve kamu makamlarına gelme/(kamu görevlerini üstlenme) ve idarenin/(hükümetin) her kademesindeki bütün kamu görevlerini yerine getirme hakkı;¹¹

Bastırılması Sözleşmesi” (“*Convention for the Suppression of the Traffic in Persons and of the Exploitation of the Prostitution of Others*”) ve 07/11/1967 tarihli “**KKAOKB**” (md.8) hükmü. 02/12/1949 tarihli “**Fahişeliğin Bastırılması Sözleşmesi**”nin Türkçe çevirisine bu derleme içinde yer verilmiştir.

¹⁰ “**KKAOKS**” (md.7/a) hükmünü karşılaştırınız, “**KKAOKB**”, (md.4/a). Bildiri hükmünde, Sözleşmeden farklı olarak “halk oylamalarında (referanslarda)” ibaresi bulunmuyorsa da, Bildiri (md.4/b)’de bu ibare yer almaktadır. Bu durumda, Sözleşme (md.7/a) hükmünde, Bildiri (md.4/a ve b) hükümlerinin birleştirilerek düzenlendiği anlaşılmaktadır. Ayrıca bkz., “**Afrika Kadın Protokolü**” (md.9/1) hükmü. Öte yanda, “**KKAOKS**” (md.7/a) hükmünü karşılaştırınız, 20/12/1952 tarihli “**Kadınlara Siyasal Haklarına Dair Sözleşme**” (“**KSHS**”) (“*Convention on the Political Rights of Women*”), (md. I ve II) hükümleri. “**KSHS**”nin tarafımızdan yapılan Türkçe çevirisine bu derleme içinde yer verilmiştir.

¹¹ “**KKAOKS**” (md.7/b)’nin ikinci cümlesindeki “kamu makamlarına gelme ve yönetimin/(hükümetin) her kademesindeki bütün kamu görevlerini yerine getirme hakkı” bağlamında bkz., “**KKAOKB**” (md.4/c). “**KKAOKS**”ndeki “yönetimin/(hükümetin) her kademesindeki” ibaresi, anılan Bildiride bulunmamaktadır. Öte yanda, “**KKAOKS**” (md.7/c) hükmünü karşılaştırınız, 20/12/1952 tarihli “**KSHS**” (md. III) hükmü. Ayrıca bkz., “**Afrika Kadın Protokolü**” (md.9/2) hükmü.

(c) Ülkenin kamusal ve siyasal yaşamıyla ilgili örgütlere/(derneklere) ve hükümetler-dışı örgütlere katılma hakkı.

Madde 8

Taraf Devletler, kadınlara, erkeklerle eşit şartlar altında ve herhangi bir ayrımcılık yapılmaksızın, Hükümetlerini uluslararası düzeyde temsil etme ve uluslararası örgütlerin çalışmalarına katılma fırsatını/(olanağını) temin etmek üzere, gerekli/(uygun) bütün önlemleri alacaklardır.

Madde 9

1. Taraf Devletler, vatandaşlık kazanma, değiştirme yahut muhafaza etme bakımından kadınlara erkeklerle eşit haklar tanıyacaklardır.¹² Taraf Devletler, özellikle, ne bir yabancıyla evliliğin ne de evlilik sırasında kocanın vatandaşlığını değiştirmesinin, kadın eşin/(karının) otomatik olarak vatandaşlık değiştirmesine, vatansız/(tabiiyetsiz) kalmasına yahut zorunlu olarak kocasının vatandaşlığını almasına yol açmamasını temin edecektir.¹³

2. Taraf Devletler, çocuklarının vatandaşlığı konusunda kadınlara erkeklerle eşit haklar sağlayacaklardır.

¹² “**KKAOKS**” (md.9/1)’in ilk tümcesi, “eşit haklar” (“*equal rights*”) yerine “aynı haklar” (“*same rights*”) terimlerinin kullanılmış olması dışında, “**KKAOKB**” (md.5)’in birinci tümce hükmüyle özdeştir.

¹³ “**KKAOKS**” (md.9/1)’in ikinci tümcesi hükmü, kapsamı biraz daha dar olmakla birlikte, esas itibarıyla, “**KKAOKB**” (md.5)’in ikinci tümce hükmüyle benzeşmektedir ve şöyledir: “Bir yabancıyla evlilik, kadın eşin/(karının) vatandaşlığı üzerinde otomatik olarak, vatansız/(tabiiyetsiz) kalması yahut zorunlu olarak kocasının vatandaşlığını alması etkisini/(sonucunu) doğurmayacaktır.” Ayrıca bkz., “**KKAOKS**” (md.9/1)’in ikinci tümcesi hükmünü, 29/01/1957 tarihli “**Evli Kadının Vatandaşlığı Hakkında Sözleşme**” (“**EKVS**”) (“*Convention on the Nationality of Married Women*”) (md.1) hükmü. “**EKVS**”nin tarafımızdan yapılan Türkçe çevirisine bu derleme içinde yer verilmiştir.

BÖLÜM III

Madde 10

Taraf Devletler, eğitim alanında kadınlara erkekler ile eşit hakları temin etmek ve bilhassa, erkeklerin ve kadınların eşitliği temelinde (aşağıdaki hususları) sağlamak amacıyla, kadınlara karşı ayrımcılığı ortadan kaldırmak üzere uygun/(gerekli) bütün önlemleri alacaklardır:

- (a) Kentsel bölgelerde olduğu kadar kırsal bölgelerde de her kategori eğitim kuruluşlarında kariyer ve meslek rehberliği, bu kuruluşlara/(kuruluşlardaki çalışmalara) girme ve bu kuruluşlardan diploma alma bakımlarından aynı koşulların temin edilmesi; bu eşitlik, mesleki öğretimin her türünde olduğu kadar, okul öncesi, genel, teknik, mesleki ve yüksek teknik eğitimde de temin edilecektir;
- (b) Aynı öğretim programını görmeleri/(programına katılmaları), aynı sınavlara girmeleri, aynı standarttaki nitelikleri/(vasıfları) haiz öğretim görevlilerine ve aynı nitelikteki/(kalitedeki) okul binalarına/(tesislerine) ve öğretim araçlarına sahip olmaları;
- (c) Karma eğitimi ve bu amacı gerçekleştirmeye yardımcı olacak diğer türlerdeki eğitimi teşvik etmek, ve bilhassa, ders kitaplarını ve okul müfredat programlarını yeniden gözden geçirmek/(revize etmek) ve öğretim metotlarını uyarlamak suretiyle, erkeklerin ve kadınların rollerine ilişkin klişeleşmiş herhangi bir kavramın her düzeydeki ve biçimdeki eğitimde ortadan kaldırılması;
- (d) Burslardan ve diğer eğitim yardımlarından yararlanmada aynı fırsatların/(olanakların) sağlanması;
- (e) Özellikle erkekler ve kadınlar arasında mevcut eğitim açığını mümkün olan en kısa sürede kapatmayı amaçlayanlar olmak üzere, yetişkinlere yönelik ve işlevsel okur-yazarlık kazandırma programları dahil, sürekli eğitim programlarına katılmada aynı fırsatların/(olanakların) sağlanması;
- (f) Kız öğrencilerin okulu bırakma/(terk) oranlarının düşürülmesi ve okuldan erken aşamada ayrılmış bulunan kızlar ve kadınlar için (eğitim) programlar(ı) düzenlenmesi;
- (g) Spor ve beden eğitimi (faaliyetlerine) aktif biçimde katılmada aynı fırsatların/(olanakların) sağlanması;

(h) Aile planlaması hakkındaki bilgi ve tavsiyeler dahil olmak üzere, ailelerin sağlık ve esenliğini temin etmeye yardımcı olacak özel eğitici bilgiyi edinmelerinin sağlanması.

Madde 11

1. Taraf Devletler, çalışma/(istihdam) alanında, erkeklerin ve kadınların eşitliği temelinde, bilhassa (aşağıdaki hususlarda) aynı hakları temin için/(amacıyla), kadınlara karşı ayrımcılığı ortadan kaldırmak üzere uygun/(gerekli) bütün önlemleri alacaklardır:

- (a) Bütün insanların bir vazgeçilmez hakkı olarak çalışma hakkı;
- (b) Çalışmaya/(istihdama) ilişkin konularda aynı seçim ölçütlerinin uygulanması dahil olmak üzere, aynı çalışma/(istihdam) olanaklarına (sahip olma) hak/(hakkı);
- (c) Mesleğini ve işini serbest olarak seçme hakkı, meslekte/(işte) ilerleme, iş güvenliği ve hizmetin sağladığı bütün menfaatlerden (“*benefits*”) ve olanaklardan/(koşullardan) yararlanma hakkı ve çıraklık eğitimi, ileri düzeyde mesleki eğitim ve bilgi yenileme eğitimi dahil olmak üzere, mesleki eğitim ve yeniden eğitim görme hakkı;
- (d) Tazminatlar (“*benefits*”) dahil olmak üzere, sosyal güvenlik hakkı, ve eşit değerdeki çalışmaya/(işe) eşit muamele görme ve yanı sıra, (yapılan) çalışmanın/(işin) niteliğinin değerlendirilmesine ilişkin hususlarda eşitlikçi muamele görme hakkı;
- (e) Özellikle emeklilik, işsizlik, hastalık, maluliyet ve yaşlılık ve diğer iş göremezlik hallerinde olmak üzere, sosyal güvenlik hakkı ve yanı sıra, ücretli izin hakkı;
- (f) Doğurganlık işlevinin korunması dahil olmak üzere, güvenli/(emniyetli) çalışma koşulları hakkı ve sağlığın korunması hakkı.

2. Evlilik ya da annelik nedenleriyle kadınlara karşı ayrımcılık yapılmasını önlemek (“*prevention*”) ve bu kadınlara etkin çalışma hakkını temin etmek amacıyla, Taraf Devletler uygun/(gerekli) önlemleri alacaklardır:

- (a) Hamilelik ya da annelik izni nedeniyle işten çıkarılmayı ve medeni hale dayalı işten çıkarmalar şeklindeki ayrımcılığı, yaptırımlara/(cezalara) bağlayarak, yasaklamak;
- (b) Önceki işin, kıdemin yahut sosyal ödencelerin (tahsisatların) (“allowances”) kaybı söz konusu olmaksızın, ücretli olarak analık izni ya da bununla kabili telif sosyal tazminatların verilmesini sağlamak;
- (c) Özellikle bir çocuk bakım tesisleri/(olanakları) ağı kurulmasının ve gelişiminin ileri aşamaya getirilmesi yoluyla, ebeveynlerin aile (içindeki) yükümlülükleri, çalışma/(iş) (yaşamındaki) sorumluluklar ve kamusal yaşama katılma ile bağdaştırmalarını mümkün kılacak gerekli destekleyici sosyal hizmetlerin sağlanmasını teşvik etmek;
- (d) Hamilelik sırasında kendilerine zararlı olduğu kanıtlanmış türdeki işlerde (çalışan) kadınlara özel koruma (olanakları) sağlamak.¹⁴

3. Bu Maddenin kapsamına giren konulara ilişkin koruyucu (nitelikteki) mevzuat, bilimsel ve teknik bilgi ışığında periyodik şekilde yeniden gözden geçirilecek ve gerektiği takdirde düzeltilecek, kaldırılacak yahut kapsamı genişletilecektir.

Madde 12

1. Taraf Devletler, aile planlamasına ilişkin olanlar dahil, sağlık bakım hizmetlerinden erkeklerin ve kadınların eşitlik temelinde yararlanmalarını temin etmek için, sağlık bakımı alanında kadınlara karşı ayrımcılığı ortadan kaldıran uygun/(gerekli) bütün önlemleri alacaklardır.

2. Bu Madde paragraf 1 hükümlerine hâle gelmeksizin, Taraf Devletler, hamilelik, loğusalık ve doğum sonrası dönemlerle ilgili uygun/(gerekli) hizmetleri kadınlara, gerekli hallerde hizmetleri bedelsiz/(ücretsiz)

¹⁴ “KKAOKS” (md.11/2,a-d) hükümleri bağlamında bkz., BM Genel Kurulunun 11/12/1969 tarih ve 2542 (XXIV) sayılı kararıyla ilan edilen “**Sosyal İlerleme ve Gelişme Bildirisi**”nin (“*Declaration on Social Progress and Development*”) (md.11/b) hükmü. Anılan 11/12/1969 tarihli “**Sosyal İlerleme ve Gelişme Bildirisi**”nin tarafımızdan yapılan Türkçe çevirisine bu derlemede yer verilmiştir.

sunarak ve bunun yanı sıra, hamilelik ve emzirme döneminde (kadınların) yeterli düzeyde beslenmeleri imkanını yaratarak, temin edeceklerdir.

Madde 13

Taraf Devletler, erkeklere ve kadınlara eşitlik temelinde aynı hakları ve özellikle aşağıdaki hakları temin etmek için, ekonomik ve sosyal yaşamın diğer alanlarında kadınlara karşı ayrımcılığı ortadan kaldırmak üzere uygun/(gerekli) bütün önlemleri alacaklardır:

- (a) Aile tazminatlarına hak;
- (b) Banka kredileri, ipotek ve diğer mali krediler alma hakkı;
- (c) Eğlendirici faaliyetlere, spor etkinliklerine ve kültürel yaşamın her şekline katılma hakkı.

Madde 14

1. Taraf Devletler, kırsal kesimdeki kadınların karşılaştıkları özel sorunları ve kırsal kesim kadınlarının, ekonominin parasal olmayan sektörlerindeki çalışmaları dahil ailelerinin ekonomik açıdan varlığını sürdürmesindeki önemli rollerini dikkate alacaklardır, ve bu Sözleşme hükümlerinin kırsal kesimdeki kadınlara uygulanmasını temin etmek üzere uygun/(gerekli) bütün önlemleri alacaklardır.

2. Taraf Devletler, erkeklerin ve kadınların eşitliği temelinde, kırsal kesim kadınlarının kırsal kalkınmaya katılmalarını ve bundan yararlanmalarını temin etmek için, kırsal kesimdeki kadınlara karşı ayrımcılığı ortadan kaldırmak üzere uygun/(gerekli) bütün önlemleri alacaklardır ve özellikle bu kesim kadınlarına aşağıdaki hakları sağlayacaklardır:

- (a) Her düzeydeki kalkınma planlaması yapılmasına ve uygulanmasına katılma (hakkı);
- (b) Aile planlaması konusundaki bilgi (sunumu), danışmanlık ve hizmetler dahil olmak üzere, yeterli (düzeyde) sağlık bakımı olanaklarını edinme/(olanaklarından yararlanma) (hakkı);
- (c) Sosyal güvenlik programlarından doğrudan yararlanma (hakkı);

(d) Teknik becerilerini artırmak amacıyla, diğer hususların yanı sıra, topluma yönelik ve yaygın bütün hizmetlerden yararlanmada olduğu kadar işlevsel okur-yazarlık ("*functional literacy*") kazandırmayla ilgili bulunanları da dahil olmak üzere, resmi ve gayri resmi her türlü eğitim ve öğretim görme (öğretimden yararlanma) (hakkı);

(e) Ekonomik olanaklardan istihdam ya da kendi işinde çalışma yoluyla eşit olarak yararlanmayı sağlamak amacıyla kendi kendine yardım grupları ve kooperatifler örgütleme/(kurma) ("*to organize self-help groups and co-operatives*") (hakkı);

(f) Bütün toplumsal faaliyetlere katılma (hakkı);

(g) Tarımsal kredi ve borç alma, pazarlama kolaylıklarından/(olanaklarından), uygun/(gerekli) teknolojiyen yararlanma ve toprak ve tarım reformunda ve bunun yanı sıra yeniden iskan projelerinde eşit muamele görme (hakkı);

(h) Özellikle konut, sağlık, elektrik ve su temini, ulaşım ve iletişim ile ilişkili olarak, yeterli (düzeydeki) yaşama şartlarından yararlanma (hakkı).

BÖLÜM IV

Madde 15

1. Taraf Devletler kadınlara, yasa/(hukuk) önünde erkeklerle eşitlik tanıyacaklardır.

2. Taraf Devletler kadınlara, medeni (hukuka ilişkin) konularda, erkekleriyle özdeş bir hukuki ehliyet (sahibi olmalarını) ve bu ehliyetin kullanılmasında aynı olanakları/(fırsatları) tanıyacaklardır. Taraf Devletler özellikle, kadınlara, sözleşme yapmada ve malların idaresinde eşit haklar vereceklerdir ve mahkemelerde ve yargı yerlerindeki usullerin her aşamasında eşit muamele yapacaklardır.

3. Taraf Devletler, kadınların hukuki ehliyetini kısıtlamaya yönelik hukuki sonuç doğuran tüm sözleşmelerin ve her türdeki diğer tüm özel belgelerin hükümsüz ve geçersiz sayılacağına anlaşmışlardır.

4. Taraf Devletler, kişilerin seyahatlerine/(dolaşımına) ve yerleşme yerini ve konutu seçme özgürlüğüne ilişkin yasalar bakımından, erkeklere ve kadınlara aynı hakları tanıyacaktırlar.

Madde 16

1. Taraf Devletler, evlilik ve aile ilişkileriyle ilgili bütün konularda kadınlara karşı ayrımcılığı ortadan kaldırmak üzere bütün uygun/(gerekli) önlemleri alacaklardır ve özellikle, erkeklerin ve kadınların eşitliği temelinde aşağıdaki hakları tanıyacaktırlar:

- (a) Evlenmede aynı hakka sahip olma;
- (b) Özgür/(serbest) olarak bir eş seçmede ve evlenmenin sadece kendi özgür ve tam rızalarıyla kurulmasında aynı hakka sahip olma;¹⁵
- (c) Evlilik süresince ve evliliğin son bulmasında aynı haklara ve sorumluluklara sahip olma;
- (d) Medeni durumlarının bir önemi bulunmaksızın, çocuklarına ilişkin konularda ebeveynler olarak aynı haklara ve sorumluluklara sahip olma; her halükarda çocukların menfaatleri en yüksek derecede gözetilecektir;
- (e) Çocuklarının sayısı ve çocuk sahibi olmanın zamanı hakkında özgür/(serbest) şekilde ve sorumlulukla (hareket ederek) karar verme ve bu hakları kullanabilmeleri imkanı veren bilgiyi,

¹⁵ “**KKAOKS**” (md.16/1,b) hükmü bağlamında bkz., “**ESKHS**” (md.10/1)’deki “Evlilik, evlenme niyetindeki eşlerin özgür/(serbest) rızalarıyla kurulmuş olmalıdır” şeklindeki ikinci cümle hükmü ile “**MSHS**” (md.23/3)’deki “Evlenme niyetindeki eşlerin tam ve özgür/(serbest) rızaları bulunmayan hiçbir evlilik geçerli olmayacaktır/(kurulamayacaktır)” hükmü. Ayrıca bkz., “**Afrika Kadın Protokolü**” (md.6/a) hükmü ile BM Genel Kurulunun 07/11/1962 tarih ve 1763 A (XVII) sayılı kararıyla kabul edilip 10/12/1962 tarihinde imzaya açılan ve 09/12/1964 tarihinde yürürlüğe giren “**Evlenmeye Rıza, Evlenme İçin Asgari Yaş ve Evliliklerin Tescili Hakkında Sözleşme**” (bundan böyle, “**Evlilikle Asgari Yaş Sözleşmesi**”) (“*Convention on Consent to Marriage, Minimum Age for Marriage and Registration of Marriages*”) (md.1/1) hükmü. “**Evlilikle Asgari Yaş Sözleşmesi**”nin tarafımızdan yapılan Türkçe çevirisine bu derlemede yer verilmiştir.

eğitimi ve araçları edinme bakımlarından aynı haklara sahip olma;¹⁶

(f) Velayet, vesayet, kayyımlik ve çocukların evlat edinilmesi, yahut ulusal mevzuatta bu kavramların mevcut bulunduğu benzeri kurumlar bağlamında aynı haklara ve sorumluluklara sahip olma; her halükarda çocukların menfaatleri en yüksek derecede gözetilecektir;

(g) Bir aile adı/(soyadı)¹⁷, bir meslek ve bir iş seçme hakkı dahil olmak üzere, karı ve koca olarak aynı kişisel haklara sahip olma;

(h) Eşlerin her ikisi bakımından da, ister bedelsiz isterse bir bedel karşılığında olsun, malvarlığı sahibi olma, malvarlığı edinme, işletme, idare etme, malvarlığından yararlanma ve elden çıkarma bağlamında aynı haklara sahip olma.¹⁸

2. Bir çocuğun nişanlanması ve evlendirilmesinin hiçbir hukuki/(yasal) sonucu olmayacaktır, ve evlenme için bir asgari yaşı belirlemek¹⁹ ve

¹⁶ “**KKAOKS**” (md.16/1,e) hükmü bağlamında bkz., BM Genel Kurulunun 11/12/1969 tarih ve 2542 (XXIV) sayılı kararıyla ilan edilen “**Sosyal İlerleme ve Gelişme Bildirisi**” (md.4)’ün son cümlesindeki “Ebeveynler, çocuklarının sayısı ve çocuk sahibi olmanın zamanı hakkında özgür/(serbest) şekilde ve sorumlulukla (hareket ederek) karar verme bakımından münhasır hakka sahiptirler” hükmü ile aynı Bildiri (md.22/b) hükmü. Ayrıca bkz., “**Afrika Kadın Protokolü**” (md.14/1, b) hükmü.

¹⁷ “**KKAOKS**” (md.16/1,g)’de “bir aile soyadı seçme bakımından karı ve kocanın aynı haklara sahip olma” unsurunu karşılaştırmız, “**Afrika Kadın Protokolü**” (md.6/f)’deki daha ilerici düzenleme: “evli bir kadın kendi kızlık soyadını muhafaza etme ve bunu, arzusunun göre, kocasının soyadı ile birlikte yahut ayrı olarak kullanma hakkına sahip olacaktır.”

¹⁸ “**KKAOKS**” (md.16/1,h) hükmü bağlamında bkz., “**Afrika Kadın Protokolü**” (md.6/j) hükmü.

¹⁹ “**KKAOKS**” (md.16/2)’de geçen “evlenme için bir asgari yaşı belirlemek üzere önlemler alınması” hükmünü karşılaştırmız, 10/12/1962 tarihli “**Evlilikle Asgari Yaş Sözleşmesi**” (md.2)’nin birinci cümlesinde geçen “evlilik için bir asgari yaşı belirlemek üzere yasa/(mevzuat) çıkartma” unsuru. Bunlara karşılık, “**Afrika Kadın Protokolü**” (md.6/b) hükmünde kadınlar için “asgari evlenme yaşının 18 yaş” olarak açıkça gösterilmesi bu bağlamdaki düzenlemeler arasında önemli bir ilerlemeye işaret etmektedir.

evliliklerin resmi sicile kaydının zorunlu hale getirmek²⁰ üzere, mevzuat dahil, gerekli bütün işlemler yapılacaktır/(önlemler alınacaktır).

BÖLÜM V

Madde 17

1. Bu Sözleşmenin uygulanmasında kaydedilen ilerlemenin değerlendirilmesi amacıyla, Sözleşmenin yürürlüğe girmesi tarihinde on-sekiz ve, otuz beşinci Taraf Devletin bu Sözleşmeyi onaylaması ya da katılmasından sonra (ise) yirmi üç yüksek ahlaki niteliklere ve Sözleşmenin kapsadığı alanda yetkinliğe sahip uzmandan oluşan bir “Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Komitesi” (bundan böyle, “Komite” olarak anılacaktır) kurulacaktır. Uzmanlar, Taraf Devletlerce, dengeli coğrafi dağılım ve uygarlığın farklı biçimlerinin ve bunun yanı sıra, temel hukuk sistemlerinin temsil edilmesi (hususları) göz önünde bulundurularak, (Tarafların) kendi vatandaşları arasından seçilecek ve kişisel sıfatlarıyla hizmet göreceklendir.

2. Komite üyeleri, Taraf Devletlerce aday gösterilen bir kişiler listesi içinden gizli oyla seçilecektir. Her bir Taraf Devlet, kendi vatandaşları arasından bir kişiyi aday gösterebilir.

3. İlk seçim, bu Sözleşmenin yürürlüğe girmesi tarihinden altı ay sonra yapılacaktır. Her bir seçim tarihinden en az üç ay önce Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Taraf Devletlere bir mektup göndererek, onları iki ay içinde adaylarını sunmaya davet edecektir. Genel Sekreter, bu şekilde aday gösterilen kişilerin tümünün alfabetik sıralı bir listesini, bu kişileri aday gösteren Taraf Devletleri de belirtmek suretiyle hazırlayacak, ve bu listeyi Taraf Devletlere sunacaktır.

4. Komite üyelerinin seçimleri, Genel Sekreter tarafından Birleşmiş Milletler Merkezinde toplanacak olan bir Taraf Devletler toplantısında yapılacaktır. Taraf Devletlerin üçte ikisinin toplanma yeter sayısını oluşturacağı bu toplantıda, en yüksek oyu alan ve hazır bulunan ve oylamaya katılan Taraf Devletler temsilcilerinin mutlak çoğunluk oyunu elde eden adaylar Komiteye seçilmiş olacaktır.

²⁰ “KKAOKS” (md.16/2)’de geçen “evliliğin resmi sicile kaydı” unsuru bakımından bkz., “Afrika Kadın Protokolü” (md.6/d) hükmü.

5. Komite üyeleri dört yıllık bir dönem için seçilecektir. Ancak, ilk seçimde seçilen üyelere dokuzunun görev süreleri iki yılın bitiminde sona erecektir; ilk seçimin hemen ardından anılan dokuz üyenin isimleri Komite Başkanı tarafından kura usulüyle belirlenecektir.

6. Komitenin beş ilave üyesinin seçimi, otuz-beşinci onay ya da katılımın ardından, bu Maddenin 2., 3. ve 4. paragrafları hükümleri uyarınca yapılacaktır. Bu vesileyle seçilen ilave üyelere ikisinin görev süreleri, iki yılın bitiminde sona erecektir; (anılan) bu iki üyenin isimleri Komite Başkanı tarafından kura usulüyle belirlenecektir.

7. Arızı sebeple boşalan üyeliklerin doldurulması için, Komitenin bir üyesi olarak görevini yerine getirmesi sona ermiş olan o uzmanın (vatandaşı bulunduğu) Taraf Devlet, Komitenin onaylamasına tabi olarak, kendi vatandaşları arasından bir başka uzmanı atayacaktır.²¹

8. Komite üyeleri, Genel Kurulun onayı ile, Birleşmiş Milletler kaynaklarından, (Genel) Kurul tarafından miktarı ve koşulları Komitenin üstlendiği sorumlulukların önemi göz önünde bulundurularak karara bağlanacak olan ücret alacaklardır.

9. Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri, Komitenin bu Sözleşme çerçevesindeki görevlerini etkin biçimde yerine getirmesi için gerekli bulunan personeli ve olanakları sağlayacaktır.

Madde 18

1. Taraf Devletler, Komite tarafından incelenmesi için, bu Sözleşmenin hükümlerine etkinlik/işlerlik kazandırmak üzere aldıkları yasal,

²¹ “KKAOKS” (md.17/7)’nin Türkçe resmi çevirisi şöyledir: “Arızı münhal yerlerin doldurulması için, uzmanın Komitedeki görev süresi sona eren Taraf Devlet kendi vatandaşları arasından, Komitenin onayına bağlı olmak üzere, başka bir uzmanı atar.” Hükmün orijinali şöyledir: “*For the filling of casual vacancies, the State Party whose expert has ceased to function as a member of the Committee shall appoint another expert from among its nationals, subject to the approval of the Committee.*” Fark edileceği üzere, resmi çeviride “uzmanın Komitedeki görev süresi sona eren” denilmektedir. Oysa bu hüküm, tam da tersine, Komite üyesinin “görev süresinin” sona ermesi haline ilişkin değil; örnek olsun, ölüm, hastalık, istifa gibi arızı bir sebeple bu kişinin Komite üyesi olarak görevini yerin getiremez duruma gelmesi olasılığında, boşalan bu üyeliğin ne şekilde doldurulacağını düzenlemektedir.

yargısal, idari ya da diğer önlemler ve bu bağlamda kaydettikleri ilerlemeler hakkında hazırlayacakları bir raporu:

(a) İlgili Devlet bakımından (Sözleşmenin) yürürlüğe girmesinden sonra bir yıl içinde;

(b) Bunun ardından, en azından her dört yılda bir ve ayrıca Komitenin bu yönde bir talepte bulunduğu her keresinde,

Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine sunmayı üstlenirler/(taahhüt ederler).

2. Raporlarda, bu Sözleşme çerçevesindeki yükümlülüklerin yerine getirilme derecesini etkileyen faktörler ve (karşılaşılan) zorluklar gösterilebilir.

Madde 19

1. Komite, kendi usul kurallarını hazırlayacaktır.

2. Komite, kendi görevlilerini iki yıllık bir görev süresi için seçecektir.

Madde 20

1. Komite, bu Sözleşme Madde 18 uyarınca sunulan raporları değerlendirmek amacıyla, normal şartlarda yılda bir kez, iki haftadan daha uzun olmayan bir süreyle toplanacaktır.

2. Komite toplantıları, normal şartlarda Birleşmiş Milletler Merkezinde yahut Komite tarafından belirlenecek herhangi bir başka uygun yerde yapılacaktır.

Madde 21

1. Komite, Ekonomik ve Sosyal Konsey aracılığıyla Birleşmiş Milletler Genel Kuruluna, faaliyetleri hakkında yıllık rapor sunacaktır; ve (Komite), Taraf Devletlerden aldığı raporların ve bilginin incelenmesine dayanan önerilerde ve genel tavsiyelerde bulunabilir. Bu türden öneriler ve genel tavsiyeler, eğer varsa, Taraf Devletlerin gönderdiği yorumlarla birlikte, Komitenin anılan raporuna dahil edilecektir.

2. Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri, Komite raporlarını, bilgilenmesi için Kadının Statüsü Komisyonuna iletacaktır.

Madde 22

Uzmanlık birimleri/(kuruluşları), bu Sözleşmenin kendi faaliyetleri kapsamına giren türdeki hükümlerinin uygulanması konusundaki değerlendirmede/(incelemede) temsilci bulundurmaya yetkili olacaktır. Komite, uzmanlık birimlerini, bu birimlerin faaliyetleri kapsamına giren alanlarda, Sözleşmenin uygulanması hakkında raporlar sunmaya davet edebilir.

BÖLÜM VI

Madde 23

Bu Sözleşmenin hiçbir hükmü, erkekler ve kadınlar arasında eşitliği gerçekleştirmek bakımından daha yardımcı/(yararlı) nitelikte olup:

(a) Bir Taraf Devletin mevzuatında; ya da

(b) O Devlet bakımından yürürlükte bulunan herhangi bir başka uluslararası sözleşmede, andlaşmada yahut anlaşmada,

yer alıyor olabilecek herhangi bir hüküm üzerinde etki doğurmayacaktır.

Madde 24

Taraf Devletler, ulusal düzeyde, bu Sözleşmede tanınan hakların tam olarak gerçekleştirilmesini amaçlayan gerekli bütün önlemleri almayı üstlenirler/(taahhüt ederler).

Madde 25

1. Bu Sözleşme, bütün Devletler tarafından imzalanmaya açık olacaktır.
2. Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri, bu Sözleşmenin depo makamı olarak görevlendirilmiştir.
3. Bu Sözleşme onaylamaya tabidir. Onay belgeleri, Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine depo edilecektir.

4. Bu Sözleşme, bütün Devletler tarafından katılmaya açık olacaktır. Katılma, Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine katılma belgesinin depo edilmesiyle yürürlük kazanacaktır.

Madde 26

1. Bu Sözleşmede değişiklik yapılmasına ilişkin bir talep, herhangi bir Taraf Devlet tarafından, Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine gönderilecek bir yazılı bildirim ile her zaman yapılabilir.

2. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, eğer varsa, böyle bir talep bağlamında atılacak adımlar/(yapılacak işlemler) konusunda karar verecektir.

Madde 27

1. Bu Sözleşme, yirminci onay ya da katılma belgesinin Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine depo edilmesi tarihinden sonraki otuzuncu gün yürürlüğe girecektir.

2. Yirminci onay ya da katılma belgesinin depo edilmesinden sonra bu Sözleşmeyi onaylayan ya da katılan her bir Devlet bakımından bu Sözleşme, kendi onay ya da katılma belgesini depo etmesi tarihinden sonraki otuzuncu gün yürürlüğe girecektir.

Madde 28

1. Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri, onay ya da katılma zamanında Devletler tarafından konulan çekincelerin metinlerini alacak ve bütün Devletlere dağıtılacaktır.

2. Bu Sözleşmenin konusu ve amacıyla bağdaşmayan bir çekince konulmasına izin verilmeyecektir.

3. Çekinceler, bu hususta bilahare bütün Devletleri bilgilendirecek olan Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine bu amaçla gönderilecek bildirim suretiyle her zaman geri çekilebilir. Böyle bir bildirim, alındığı tarihte yürürlük kazanacaktır.

Madde 29

1. İki ya da daha çok Taraf Devlet arasında bu Sözleşmenin yorumlanması ya da uygulanmasına ilişkin olup müzakereler yoluyla çözüme kavuşturulamayan herhangi bir uyuşmazlık, bu taraflardan birinin talebi üzerine, hakeme sunulacaktır. Hakeme sunulması talebi tarihinden itibaren altı ay içinde taraflar bu hakemliğin kuruluşu/(düzenlenmesi) hususunda anlaşmaya varamazlar ise, bu taraflardan herhangi biri talepte bulunmak suretiyle bu uyuşmazlığı Uluslararası Adalet Divanına, Divan Statüsüne uygun şekilde, götürebilir.

2. Taraf Devletlerden her biri, bu Sözleşmeyi imzalama ya da onaylama zamanında yahut Sözleşmeye katılırken, bu Maddenin 1. paragraf hükmü ile kendisinin bağlı olmadığı beyanında bulunabilir. Diğer Taraf Devletler, böyle bir çekince koymuş bulunan herhangi bir Taraf Devlet karşısında, anılan paragraf hükmü ile bağlı olmayacaklardır.

3. Bu Maddenin 2. paragrafı uyarınca bir çekince koyan herhangi bir Taraf Devlet, Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine göndereceği bir bildirim ile, anılan çekincesini her zaman geri alabilir.

Madde 30

Arapça, Çince, İngilizce, Fransızca, Rusça ve İspanyolca metinleri eşit derecede geçerli olan bu Sözleşme, Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine depo edilecektir.

Bu Sözleşme, usulüne uygun şekilde yetkilendirilmiş aşağıda imzası bulunanlar tarafından imzalanmıştır.

TÜRKİYE’NİN KKAOKS’NE KOYDUĞU ÇEKİNCE VE BEYAN VE KISMİ GERİ ÇEKME

ÇEKİNCE

Türkiye 1985 yılında Sözleşmeye katılma işlemini yaparken, Sözleşme (md.15/2 ve 4), (md.16/1, c, d, f ve g) ve (md.29/1) hükümlerine ilişkin olarak “Çekince”²² koymuştur. Türkiye’nin 20/12/1985 tarihinde koyduğu “Çekince” şöyledir: (çeviri bize aittir):

“Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti, Türk Medeni Kanununun hükümleriyle tümüyle bağdaşır nitelikte bulunmayan Sözleşmenin aile ilişkileri konusundaki Maddelerine, özellikle de Madde 15 paragraf 2 ve 4; Madde 16 paragraf 1 (c), (d), (f) ve (g) hükümlerine ve bunların yanı sıra, Madde 29 paragraf 1 hükmüne çekince koymaktadır. Sözleşme Madde 29 paragraf 2 hükmü uyarınca Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti, kendisini bu Maddenin 1. paragrafı hükmüyle bağlı addetmediğini beyan eder.”

²² Bkz., Mehmet Semih Gemalmaz, **Ulusalüstü İnsan Hakları Hukukunun Genel Teorisi/2007**, sf.549. Türkiye’nin 20/12/1985 tarihli “Çekince”sinin İngilizce metni şöyledir: Bkz., CEDAW/SP/1996/2. (Basic Reference Document), “*Declarations, reservations, objections and notifications of withdrawal of reservations relating to the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women: 08/02/96*”.

“The Government of the Republic of Turkey [makes reservations] with regard to the articles of the Convention dealing with family relations which are not completely compatible with the provisions of the Turkish Civil Code, in particular, article 15, paragraphs 2 and 4, and article 16, paragraphs 1 (c), (d), (f) and (g), as well as with respect to article 29, paragraph 1. In pursuance of article 29, paragraph 2, of the Convention, the Government of the Republic of Turkey declares that it does not consider itself bound by paragraph 1 of this article.”

BEYAN

Türkiye ayrıca ve aynı tarihte, Sözleşme (md.9/1) bağlamında, Türkiye'nin "**Beyan**"²³ olarak nitelendirdiği ve fakat esası bir çekince teşkil eden bir işlemi de yapmıştır. Türkiye'nin 20/12/1985 tarihinde koyduğu "**Beyan**" şöyledir: (çeviri bize aittir):

"Sözleşme Madde 9 paragraf 1 hükmü, Türk Vatandaşlık Kanununun vatandaşlığın kazanılmasına ilişkin olup vatansız kalmayı önlemek üzere evlenme yoluyla vatandaşlığın kazanılması amacını güden Madde 5'in 1. fıkrası, ve Madde 15 ve Madde 17 hükümlerine aykırı/çelişir değildir."

KISMİ GERİ ÇEKME

Türkiye, 20/09/1999 tarihli iletişiyle, Sözleşme (md.15 ve 16)'ya koyduğu çekinceleri "geri çekmiş", yani kaldırmıştır. Buna karşılık (md.29/1)'e ilişkin çekince ile (md.9/1) ekseninde yapılan beyan geçerliliğini korumaktadır.²⁴ Türkiye'nin 20/09/1999 tarihli "**geri çekme**" iletişi şöyledir: (çeviri bize aittir):

²³ Bkz., Mehmet Semih Gemalmaz, **Ulusalüstü İnsan Hakları Hukukunun Genel Teorisi/2007**, sf.550. Türkiye'nin 20/12/1985 tarihli "**Beyan**"ının İngilizce metni şöyledir:

"Article 9, paragraph 1, of the Convention is not in conflict with the provisions of article 5, paragraph 1, and articles 15 and 17 of the Turkish Law on Nationality, relating to the acquisition of citizenship, since the intent of those provisions regulating acquisition of citizenship through marriage is to prevent statelessness."

²⁴ Bkz., Mehmet Semih Gemalmaz, **Ulusalüstü İnsan Hakları Hukukunun Genel Teorisi/2007**, sf.550. Türkiye'nin 20/09/1999 tarihli çekincelerini "**Geri çekme**" Beyanının İngilizce metni şöyledir:

"On 20 September 1999, the Government of Turkey notified the Secretary-General of a partial withdrawal as follows:

(...) the Government of the Republic of Turkey has decided to withdraw its reservations made upon signature and confirmed upon ratification of the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women with regard to article 15, paragraphs 2 and 4, and article 16, paragraphs 1 (c), (d), (f) and (g).

“Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti, Sözleşme Madde 15, paragraf 2 ve 4, ve Madde 16 paragraf 1 (c), (d), (f) ve (g) hükümlerine ilişkin olarak imza sırasında koyduğu ve KKAOKS'nin onaylanması aşamasında teyit ettiği çekincelerini geri çekmeye karar vermiştir.

Sözleşme Madde 29 paragraf 1 ve Madde 9 paragraf 1 bağlamında Türkiye Hükümeti tarafından imza sırasında konulan ve onay aşamasında teyit edilen çekince ve beyan uygulanmaya devam edecektir.”

(...) the reservation and declaration made upon signature and confirmed upon ratification by the Government of Turkey with respect to article 29, paragraph 1, and article 9, paragraph 1 of the Convention, respectively, continue to apply.”